

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 7 ՄԱՅԻՍԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍԻ 1854

ԹԻՒ 467

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 7 ՄԱՅԻՍԻ

Լըրոպիոյ չորս մեծ տէրութիւնները՝ զաշնադրութիւն միտքանեալ, որոշած են թուրքաստանի ամբողջութիւնը և անկախութիւնը հաստատուն պահել, զոր Ռուսաց կառավարութիւնը՝ իւր սպորինաւոր յարձակումներովը, կ'ուզէ կործանել և ջնջել: Տարակից չկայ թէ Ռուսաց իշխանութիւնը, կարող պիտի ըլլայ իւր իրաւունքը պաշտպանել և շուտով վերականգնել թշնամի օսմանեան քրիստոնէական իշխանութիւնը և Վաղարշի իւր օգնականութիւնը զինուորորութեամբ կրմատուցանէ: Այս երկու տէրութեանց միաբանեալ նաւատորմները արդէն սկսած թշնամութեան դարձքերը ընդդէմ Ռուսիոյ: Ան Օտոման մէջ Օտոման գեղեցիկ քաղաքը ըստ մասին քանդեցաւ և անկեղծաբար ի սպանութեան հասցնելու միտքով յարձակեալ էր ևս պիտի չուշանան սյուլիի դժբաղդութեան մը մասնակից ըլլալու: Վաղարշի ծովուն մէջ Ալեքիէ ծովապետին բռնած վաճառականի նաւուց արժէքը արդէն 70000 լիւ ա սթերլինի կը հասնի: Ընդհան և Վաղարշի թէ ծովու և թէ ցամաքի վրայ առայժմ 120000 զօրք ունին Ռուսաց զէժ. բայց հարկը պահանջելուն այս զօրաց թիւը պիտի կրկնապատուի:

Ստոյգ է որ Ղազարիան և Բրուսիան առայժմ բարոյականացէս միայն օգնութիւն կրմատուցանեն օսմանեան տէրութեանը. բայց երբ որ փոսնոր մեծնալու ըլլայ, երբ որ անգղիական և գաղղիական զօրաց օգնութիւն բուսական ջրայ, որ ամենեկին հաւանական չեղիք, յայնմամ յիշեալ գերմանական երկու մեծ տէրութիւնները զէնքը ձեռք պիտի առնուն, որ Ալեքսանդր մէջ չորս գլխաւոր տէրութեանց խորհրդակցութեամբ հաստատեալ որոշումը ի գործ դնեն: Աւստրիան, ինչպէս յայտնի է, արդէն 400000 զօրք ստորադասած է և անմիջապէս դէպ ի սահմանաբար խնդրելու պիտի քալեն, եթէ Ռուսաց զօրքը Սերպիոյ մէջ մտնելու ըլլայ, կամ Պոլսի իրայի և Վարատաղի մէջ ապրտամբութիւն մը

ծագելու ըլլայ ընդդէմ Ռուսաց զօրքին: Միաբանեալ չորս մեծ տէրութիւնները, թէև պատերազմական ամեն միջոցները ի գործ կը դնեն, բայց և այնպէս մարդասիրական սգիւն շարժեալ փափագելի հաշտութեան ջանքը ևս ձեռքէ ձգած չեն, ինչպէս կը տեսնուի Վաղարշի և Վաղարշի մէջ եղած հետեւեալ զաշնադրութեան, զոր Մոսկիէի անուն Վաղարշի պաշտօնական օրագիրը կը հրատարակէ:

ԳԱՇՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոսի 1-ին կայրը Վաղարշացոյց և օգոստոսի 1-ին թագուհին միացեալ թագաւորութեան Վեճին Բրիտանիոյ և Ռուսիոյ, որոշեալ ըլլալով իրենց ղեկավարութիւնը մատուցանել օսմանեան ազգին կայսեր վեհախառն Վաղարշ Վեճիս Սուլթանին, ի պատերազմին զօր կընէ ընդդէմ յարձակմանց Ռուսիոյ, մտերիմ և յարատեւ ջանքը շտտ աշխատեցան հաստատուն պահելու զստորագրութիւնը. բայց և այնպէս պարտաւորեալ ըլլալով իրենք իսկ զէնք առնուլ այս պատերազմին մէջ, որ՝ առանց իրենց գործն միջնորդութեանը կրնար փոսնոր մէջ դնել եւրոպական հաւասարակշռութեան գոյութիւնը և իրենց իսկ տէրութեանց օգուտները, որոշեցին զաշնադրութիւն մը հաստատուել մէջերնին, որով իրենց նիդակակցութեան նպատակը կարգադրուի: Նմանապէս սահմանուին այն միջոցները, զորս միաբանութեամբ պիտի գործածեն նոյն նպատակին հասնելու: Այս պատճառաւ իրենց լիակատար իշխանութիւն ունեցող զէնքան անուանեցին Վաղարշացոյց վեհախառն կայսրը զվեհախառն Վաղարշի կոմսը, որ իւր գեղական է Վեճին Բրիտանիոյ կառավարութեան քով, և Վաղարշ վեհախառն թագուհին զվեհախառն Վաղարշի կոմսը, որ արտաքին գործոց պաշտօնակց է, որոնք օրինաւոր կերպիւ փոփոխակի միմեանց ծանուցանելով իրենց լիակատար իշխանութիւնը, որոշեցին և ստորագրեցին յետագայ յօդուածները:

Ա. Վաղարշի մեծ տէրութիւնները կը խոստանան ձեռքերնեն եկածը ի գործ դնել ի վերանորոգութիւն հաշտութեան ի մէջ Ռուսիոյ և Ռուսաց զօրքին Վրասնի հաստատուն և մշտապէս հիմանց, և ապահովելու համար զՂազարիան, որպէս ի վերտին զպատահին այս

պիտի վշտակ խառնակութիւններ, որոնք աշխարհիս խաղաղութիւնը վրդովեցին:

Բ. Օսմանեան տէրութեան ամբողջութիւնը բռնաբարեալ ըլլալով Ռուսաց զօրքին, որոնք տիրեցին Սոլտանիոյ և Վաղարշի նահանգաց և ուրիշ յարձակումներ ըրին, ուստի Վաղարշացոյց վեհախառն կայսրը ու Վեճին Բրիտանիոյ և Ռուսիոյ միացեալ թագաւորութեան վեհախառն թագուհին խորհրդակցեցան և պիտի խորհրդակցին ամենէն յարմար միջոց պայտք ազատելու համար Սուլթանին երկիրը օտարական յարձակումէն, և ձեռք բերելու համար զնպատակն՝ որ Ա. յօդուածոյն մէջ նշանակեալ է: Այս պատճառաւ, պատերազմին հարկաւորութեանցը համեմատ, որոնք միաբան խորհրդով պիտի քննուին և իմացուին, կը պարտաւորին թէ ցամաքի և թէ ծովու բաւական զօրք պատրաստ ունենալ: Յիշեալ զօրաց տեսակը, թիւը և որ կողմը երթալըը հետեւաբար պիտի որոշուին մասնաւոր կարգադրութեամբ:

Գ. Ինչ զէնք որ պատահելու ըլլայ, զաշնադիր մեծ տէրութիւնները կը պարտաւորին չեն դուռնիլ թշնամական գործոց դադարման վերաբերեալ առաջարկութիւն մը և ամենեկին խաղաղասիրական կարգադրութիւն մը չենել Ռուսիոյ կառավարութեան հետ՝ առանց յառաջագոյն միաբանութեամբ խորհրդակցելու:

Դ. Տնտեսական հաստատուն պահելու եւրոպական հաւասարակշռութիւնը և ամենեկին շահաւորական նպատակի մը չհետեւելով, զաշնադիր մեծ տէրութիւնները կը հրատարակեն կանխիկ մասնաւոր օրոտ մը քաղելու ի դիպուածոց:

Ե. Վաղարշացոյց վեհախառն կայսրը և Վեճին Բրիտանիոյ վեհախառն թագուհին յօդարարմիտ պիտի ընդունին իրենց զաշնակցութեան մէջ գործակից ըլլալու համար առաջարկեալ նպատակին, Ղազարիոյ միւս տէրութիւնները, որոնք կը ցանկան մտնել ի նոյն զաշնակցութիւն:

Զ. Աւազակոյ զաշնակցութիւնը պիտի վերանորոգուի և վաւերական հաւանութիւնները պիտի փոխանակուին ի Ռուսոն ու Օրոտան մէջ: Ի վկայութիւն վերոյիշեալ ամեն գրուածոց, լիակատար իշխանութիւն ունեցող երկու դեպքանները ստորագրեցին այս զաշնակցութիւնը և իրենց ազգատոհմին կը քովը կը կրեցին:

Վրեալ ի Ռուսոն, ի 10 ապրիլ 1854: (Պարագրէտ:) ՎԱԼԵՎՍԻՒՄ, ԳԼԵՆՍԵՆՆ

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Ք Ա Ք Ա Ք Ա Ք Ա Ք

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պետրոս, կամ Արտաշէս ըստ բաները ամեն ալ աղէկ են:

Շարժանութիւն: (1)

Կրակի օրերը Պետրոս պարագ ժամանակէն օգուտ քաղելով, ստէպ կ'երթար հրապարակները պարտելու և մանաւանդ նաւահանգիստը, երբ բազմամբոյ մարդիկներ հաւաքեալ կը գտնուէին, և թէ մարդ մը կը տեսնէր, որուն դէմքէն բարեսիրտ ըլլալը կը դուռնակէր, իւր կարօտութիւն անոր յայտնելու չէր ամաչէր, և բարեբաղդաբար երբ որ ողորմութիւն մը ընդունելու ըլլար շուտով իւր ախիտը կը բերէր՝ զանազան պատճառներ գործածելով անոնց գովամակութեանը յաղթելու որ ստակը ընդունին, Շատ անգամ տիկիներ չէր կրնար ծածկել իւր զարմացումը, և պաշտեալ կը նայէր անոր միտքը հասկընալու համար: Բայց Պետրոս կըսէր, «Ան աս գրամը, տիկին, առանց գէշ կարծիք մը ընելու վրաս, քանզի անխորհրդակցութեամբ շահեր եմ, Պետրոս մեզաց թիւը ճամբաները երբէք չըբալէր, և հաստատուն է միշտ աս խօսքին վրայ թէ ինչ որ Ատուած կ'ընէ աղէկ է»:

8. Անիկալ պատահումն է: Տօն օր մը Պետրոս մտաւայ գիւղ մը դնաց և լիցն և արդար 465-466 թիւերը:

Երբ որ իրիկունը շամպուրկ կը գտնուէր, իւր բարեբար տիկինը վրայ կը մտածէր որ զանի միտք թարեալ հնարք մը գտնայ: Յիրաւի պարոն Սէն Ժիւլիէնի կինը քիչ մը ժամանակէ ի վեր տխրութիւն կը կրէր, և թէ պէտ անպիտան, բայց այնքան սաստիկ էր որ կարգիլէր զինքը աշխատութեան զոր ժամանակին պարագաները կը պահանջէին. բանուած բաներուն գինը իջած էր, և ասոր համար պէտք էր այս փնտար փոխարինելու համար աւելի շատ աշխատիլ և միանգամայն աւելի նեղացուցիլ կերպով: «Ա՛հ, թէ որ գիտնայի կ'ըսէր Պետրոս, թէ ինչպէս կրնամ արդեօք իմ տիրութիւն նեղութեանէ ազատել, ինչպէս կրնամ գտնալ հնարք մը իւր արտմութիւնը փարատելու, որ սիրտը կը մաշէ. բայց համբերութիւն ընել պէտք է. անշուշտ ամենաբարին Ատուած մեզ պիտի ջնջուր. երեսի վրայ, և պիտի գլխայ վանդի ինչ որ կ'ընէ, բարի է»:

Այսպէս խօսելով երկուստարգը՝ երբ որ մտախառնութեան մէջ ընկրմած և սիրտը յուսով և ուխտիւ լեցուած հանգարտութեամբ իւր ճամբան կը շարունակէր, յանկարծ տեսաւ որ մարդ մը գէպ ի իրեն կուգայ, որուն կերպարանքը օտարական ըլլալը կը ծանուցանէր, քաղցր ու սիրուն դէմքը վրտահոսութիւն մը կ'ազգէր իրեն: Պետրոս անոր մօտեցաւ անհամար թիւ մը գլուխը բանալով, և ըսաւ անոր. «Վարոն ներեցէք ինձ թէ որ կը յանդգնիմ ձեր ազնուութեանէն ողոր

մութիւն խնդրելու աղքատ այրի կնոջ մը և ա՛նոր աղջկանը համար. թէ պէտեւ հարկաւորութիւննին մեծ է, բայց աւելի մեծ պիտի ըլլայ իրենց շորհակարութիւնը»:

Օտարականը առջի բերանը բան մը չպատասխանեց, բայց հետագօտից կերպով մը հայեցաւ անոր. «բու անկեղծ դէմքդ՝ ըսաւ ետքէն, շատ հաւանցայ. . . կը հաւատամ որ ստոյգ է ըսածներդ. և թէ որ հարցմունքներուս պատասխան տաս, որաի մտքը պիտի տամ ինչ որ խնդրես: Բայց բո՛ւ նախ թէ ո՞վ ես և անունդ ի՛նչ է»:

— Պետրոս է, և շատ տարիէ ի վեր ծառայութիւն կ'ընեմ այս այրի կնոջը, զորմէ խօսեցայ:

— Ի՛նչ է ան այրի կնկան անունը. և ի՛նչ կ'ընէ:

— Մեռին կը կոչուի ան, և ազգաւ գաղղիացի է. քանի մը տարի է որ իւր ամուսինը մեռած է և հիմա շամպուրկ քաղաքը կը բնակի իւր մէկ հատիկ աղջկանը հետ: Անք գիշեր ցորեկ շաբաթը կ'աշխատին քիչ մը բան վասակելու համար, բայց հազիւ կրնան անով բաւականանալ. ասկէց զատ տիկինը քանի մը շաբաթէ ի վեր տխր է, և այս է որ իրենց ցաւագին վեճակին դժուարութիւնները կը յաւելու:

— Եւ ինչո՞ւ այնպիսի հոգ կը տանիս ասոնց տա՛րաբարտ վիճակին վրայ:

— Մեծարանաց և երախտագիտութեան հա՛մար. վասնզի երբ որ իմ հանգուցեալ տէրս գեռ Փարիզէր, և երջանիկ կեանք մը կ'անցնէր,

Կարգի վերջին անուն օրագիրը Վ Էննայի նախընտրվածը (բրոնզե) կը հրատարակէ, որ պարիսի 9ին ըստ նոր տուժարի ստորագրեցաւ յերեսփոխանաց Աստրիոյ, Կարգիոյ, Անգ. և Տրուսիոյ:

ՆԱԽՈՐՈՇՈՒՄՆ

«Վ ներկայութեան երեսփոխանաց Աստրիոյ, Կարգիոյ, Անգիոյ և Տրուսիոյ. և ըստ ինդրոյ Կարգիոյ և Անգիոյ իրականութիւն ունեցող դեպքանաց, Վ Էննայի խորհրդակցութեան ժողովը գումարեցաւ կարգաւ համար զպաշտօնական թղթերը, որոնք կը հաստատեն թէ Կարգաւորութիւն յաւանդուած հրաւերը պարզաբար Ստրուսիոյ և Վ Կարգիոյ իրականութիւնները որոշեալ պայմանաւորում մը մէջ անպատասխան մնալով, պատերազմի վիճակը որ արդէն հրատարակուած է յի մէջ Ստրուսիոյ և Կարգիոյ յարանձանքի հրատարակուած է նաև մէկ կողմէն Ստրուսիոյ և միւս կողմէն Կարգիոյ և Անգիոյ տեղութեանց մէջ:

«Վ յս փոփոխութիւնը որ տեղի ունեցաւ Վ Էննայի խորհրդակցութեան ժողովոյն անդամ երկու տեղութեանց կացութեան մէջ ՚ի պատճառս որոշման մը զոր ուղղակի ըրաւ Կարգիոյ և Անգիոյ և որուն Աստրիոյ և Տրուսիոյ իրենց հաճութիւնը տուած են, իրաւունքի վրայ հիմնուած ըլլալով, Աստրիոյ և Տրուսիոյ երեսփոխանները մտածեցին թէ հարկը կը պահանջէ որ նոր յայտարարութիւն մը ըլլայ ՚ի մասին միւս թեան չորս տեղութեանց ՚ի վերայ հիման սկզբանց որ պարունակեալ են 1853 դեկտեմբերի 5ին և 1854 յունվարի 13ին (ըստ նոր տուժարի) հաստատեալ նախորոշմանց մէջ:

«Վ անորոյ ստորագրեալները այս հանդիսական վայրկեան մէջ յայտնեցին թէ իրենց կառավարութիւնները միաբան կրնան կրկին նպատակաց վրայ, այսինքն նախ հաստատուել պահել լուծման եան տեղութեան երկրին ամբողջութիւնը, որուն էական պայմաններէն մէկը պիտի ըլլայ միշտ Կանուբեան իշխանութեանց պարպուելը: Արդ, որոք, օգտի մը համար որ Ստրուսիոյ դպացւանցը համաձայն են և առանց միաս մը պատճառեալ անոր անկախութեանը և մի հասկ տեղութեանը, հաստատել քաղաքական և կրօնական իրաւունքը ՚ի Կրան քրիստոնեայ հպատակաց:

«Օմանեան երկրին անկախութիւնը՝ գլխաւոր և անհերքելի պայմանն է և պիտի ըլլայ միշտ ամեն տեսակ իրաւախնայութեան (ուղղակի), որ կրնայ տեղի ունենալ վասն նորոգելու զհաշտութիւնը պատերազմող տեղութեանց մէջ, և կառավարութիւնները որոք երեսփոխանք են ստորագրեալները, յանձնառու կըլլան միաբանութեան հանձնար ըլլալու առ ՚ի գտանել ամենէն յարմար երաշխաւորութիւնները կապելու համար այս տեղութեան գոյութիւնը՝ Արտուսիոյ ընդհանուր հաւատարմութեանը հետ: Այլ կը յայտնեն թէ պարտաւոր են խորհիլ ՚ի միասին և համաձայնիլ ՚ի վերայ գործաձուլութեան հաշտուեալ միջոցաց՝ իրենց պայմանագրութեան նը պատակը ձեռք բերելու համար:

«Վ զէպք որ ծագելու ըլլայ ՚ի պատճառս ներկայ պայմանագրութեան որ հիմնեալ է միմիայն

Արտուսիոյ օգտիցը վրայ, և որուն նպատակը ձեռք բերուիլու բայց միայն հաստատուել և յարատեւ հաշտութեամբ մը, ստորագրեալ երեսփոխանաց կառավարութիւնները փոփոխակի կը պարտաւորին կարգաւորութիւն մը չենել Ստրուսիոյ կայսերական կառավարութեանը հետ, նը մանապէս ուրիշ օրէիցէ տեղութեան մը հետ հակառակ վերջիցէալ սկզբանց, և առանց յառաջադրելու խորհրդակցելու միաբանութեամբ»:

«(Ստորագրեալ) ՊՈՒԼ ԱՍՏՐԻՈՅ, ՊՈՒՐԳՆԵՑ, ՈՒԵՍՏՄՈՒԼԵՆՏ, ԱՌԵՄ»:

Կարգիոյ Տրուսիոյ լրագրոյն ազդիւն 18-30 թուոյն մէջ յետագայ յօդուածը կը կարգաւորէ:

«Վ մենք հաճելի և կարեւոր լուրը զոր ունիմք հրատարակելու այսօր՝ նոր կարգաւորութիւնն է, զոր Ստրուսաց կառավարութիւնը ՚ի գործ դրած է ՚ի մասին առևտրոյն չեզոք ազդաց: Այս կարգաւորութիւնը բոլորովին համաձայն է Կարգիոյ և Անգիոյ կառավարութեանց յառաջադրելու որոշած կարգաւորութեանը: Ստրուսաց կառավարութիւնը կը ձանաչէ թէ չեզոք դրոշակը կրնայ պահպանել թշնամոյն վաճառքը և թշնամոյն դրոշակը չկրնար վտանգի մէջ ձգել չեզոք վաճառքը: Կարգիոյ և Անգիոյ նաւերը վեց շաբաթ պայմանաժամ ունին իրենց բեռերը առնելու և մեկնելու: Ստրուսաց բնակող գաղղղացի և անգղիացի հպատակները ոչ իրենց անձին և ոչ իրենց ստացուածոց վերաբերեալ ներութիւն մը պիտի չկրնան ամենեւին: Ի վերայ այս ամենայնի կարեւոր գործառութիւն մը կը տեսնենք յայտնալ զՍտրուսիոյ լրագրոյն լրագրարութեան մէջ: Բանիլ բան մը չէ յիշատակուած Ստրուսաց կառավարութեան դիտարկութեան վրայօք ՚ի մասին հրատարակելու տալ լուր (չէթր ալ մտք) որ և իցէ վաճառակաւի նաւուց, որ իբրև պատերազմական նաւ դիտուելով թշնամաց նաւերուն վրայ յարձակին: Հայտնի է որ արևմտեան տեղութիւնները իրենց կողմէն յայտնեցին թէ միտք չունին սյալիսի հրամանագրեր տալու վաճառակաւի նաւուց»:

«Ստրուսաց իրկողոյս կայսրը յետագայ յայտարարութիւնը հրատարակել է ՚իւր ազգին վասն պատերազմին որ կըլլայ ընդդէմ Ստրուսաց տանի և անոր դաշնակցացը:

«Օմանեան կառավարութեանը հետ ունեցած մեր վեճին սկիզբն ՚ի վեր, մեր հրապարակաւ յայտնեցինք մեր սիրելի և հաւատարիմ հպատակաց, թէ միմիայն արքայութեան զգացմանը շարժելով զմեզ վերահաստատելու վտանգ կրուուէր օր թոռոք քրիստոնեայ, հպատակաց Բարձրագոյն Կրան: Սէք ոչ ինչերցինք և ոչ կը ինչերեմք աշխարհակալութիւններ կամ մեծակնի ապրելութիւն մը ՚ի Ստրուսաց տան, բայց յայնմանէ որ կը վերաբերի մեզ գործութեամբ հաստատուելու զաշխարհութեանց»:

«Իսկզբան երկուստեանի և կառավարութեան մեզի հետ և ինչ մը ժամանակէ ետեւ ծածուկ ընդդիմութեամբ մը ՚ի կողմէն Անգիոյ և Կարգիոյ կառավարութեանց, որոնք կառավարելու խորհրդակցութեանը մեր գիտարկութեանը խորհրդակցելու մեկնութիւններ տուով:

կու և աղջկանը Վ մէկ էր:

«Թէ որ կը հաճիք, զուրցեցէք անուննիք ինչ է, կրկնեց Վտորոս սաստիկ աշխուժութեամբ:

«Վէն յիւր ինչ կրկնուիմ. բայց ինչ եղար սով երիտասարդ. և ինչ է պատճառը որ խոռվեալ կը տեսնեմ զքեզ»:

«Վհ, այն, այսօր ալ ահա փորձով կը տեսնեմ թէ «ինչ որ ՚ի ստուած կընէ, բարի է»:

«Իւ այս խօսքերը բնեւէ Վտորոս, օտարակաւին ոտքը փաթտուեցաւ որ սաստիկ զարմացած կընայէր անոր և կրկնեմար ալ որ չըլլայ թէ երիտասարդը ինչապար մէկը եղած ըլլայ»:

«Կիտոցած ըլլաք ուրեմն պարոն, կրկնեց Վտորոս, որ տիկնոջ անունը Վէնին չէ, այլ թէ ինքը և թէ իւր ամուսնուին անուանակից է ձեզը. Վ մէկն որուն վրայ իստեցար անունը աղջկին է»:

«Ստոյգ կըսես՝ ըսաւ Վէն յիւր ինչն սաստիկ յուզման մէջ մնացած, ոչ, մի խաբէր զիս»:

«Ստուած վկայ է, որ ըսածս ճշմարիտ է, կրկնեց Վտորոս, բայց եկէք և իւրօք ստուգեցէք դուք ալ»:

«Իր հաւատամքի զի, աղջիկ երիտասարդ, և պատրաստ եմ ետեւէք գալու: Վ վ Ստուած իմ, օրջափ մեծ է քու գիտութիւնդ. արդարեւ շնորհակալ եմ քեզի որ ուղղածս գտնելու իր, և որուն համար յուսահատութեան մէջ էի կարծելով որ մէյնըն ալ պիտի չտեսնեմ: Վտորոս, չըստով երթանք. քանզի իմ դժբաղդ ազգական

«Վնչ զիս և Կարգիոյ երեսուն դիմակը վար առնելով, կը յայտնեն թէ իրենց առջև առջև թուրքաստանի հետ ունեցած մեր վեճը երկարակալան բան մը կը համարուի և իրենց գլխաւոր նպատակն է ակարացելէ զՍտրուսիոյ, ստոր նահանգաց մեկ մտք առնուել և իրենց մեր հարկերը սն զօրաւոր ստիճանէն յոր բարձրացուց մասն Ալեկսանդրոսին»:

«Բայց ուղղակաւ (օրթոնոք) Ստրուսիոյ միթէ պէտք է վախնալ պատիսի սպառնալիցներէ: Ըստ որում պատրաստ է միշտ իւր թշնամաց յանգումութիւնը պատժելու, պիտի հրաժարի ինքը ՚ի սրբոյն պաշտօնէն որ յանձնեալ է նմա Վէրին Ստրուսիոյն: Սէ, Ստրուսաց մտքած չէ զՍտուած: Անկա զէքը ձեռք չառու աշխարհական օգտի մը համար, այլ կը պատերազմի քրիստոնեական կրօնին համար և ՚ի պաշտպանութիւն իւր հարտահարեալ հաւատակցացը ընդդէմ անհաշտելի թշնամաց: Իցէ թէ բոլոր քրիստոնեայ երկիրները զիստան թէ կայսեր խորհրդածութիւնը մի և նոյն է իւր բոլոր օրթոնոք ժողովրդեան խորհրդածութեանը հետ, որ հաստատելու մնաց առ Ստուած և առ Վեճի մեր Յիսուս Բրիտան Բրիտան փրկելու մեր: Սէք կը պատերազմիք վասն քրիստոնեական կրօնին»:

«Եթէ Ստուած ընդ մեզ է, ո՛վ իցէ մեզ հակառակ»:

«Տուեալ է Բեկրայուրի 11-25 Ապրիլ 1854»:

«(Ստորագրեալ) ՆԻԿՈԼԱՅՈՍ»:

Բարձրագոյն կայսերազուն Կարգիոյն իշխանը իր ստ փառաւորութեամբ ընդունուեցաւ ՚ի կրօնականութեանը. ուր իրեն համար պատրաստուած ձեռքի պալատը իրեն լուր, փութալուցաւ այցելու թէ երթալու օգոստոսիս Ստրուսին. որ մէկ օրէն ետեւ ինքը ևս գնաց ՚ի տեսութիւն կայսերազուն իշխանին ՚ի ձեռքի պալատը: Վ Էննայի Ստրուսիոյ փառաւոր հացիկերցի մը ըրաւ ՚ի պատիւ բարձրագոյն Կարգիոյն իշխանին ՚ի կայսերական պալատն Վէն ընդդէմ իւր ներկայ էին բարեկամ տեղութեանց երեսփոխանները, օմանեան գլխաւոր նախարարները և ուրիշ երեսն զործակալք, ընդամենը 140 սեղանակիցք: Օգոստոսիս կայսրը հացիկերցի իր սրահը մտաւ շքեղափայլ միսած հագուստով, և սեղանին չորս կողմէն դառնալով, վերտին գնաց իւր գաւիկները՝ ընկերութեամբ Կարգիոյն իշխանին: Կառարգէ մը ետեւ բարձրագոյն իշխանը վերագործաւ և հետեւալ համառօտ ստեղծախոսութեամբ առաջարկեց զինի խմել ՚ի կենդանութիւն Կարգիոյ Վ Էննայի կրօնականութեան:

«Երբնիկ կը համարիմ զիս առաջարկել ձեզ խմել ՚ի կենդանութեան օգոստոսիս Ստրուսին, և պարծանք է ինձ թարգմանը ըլլալ ստան անոր գաշակացը, բնեւէ թէ հաստատուելու որոշեալ եմ օգնել թուրքաստանին այս արդար պատերազմին մէջ, զոր կընէ մեծ քաջութեամբ և կը պաշտպանէ, ինչպէս ըսաւ այժմ վեհափառ Ստրուսիոյ պաշտօնեան, Բարդուիսի և քաղաքացի թշնամեան օգուտը: Եթէ արևմտեան տեղութիւնները իրարու հետ պատերազմելով զարմացուցին աշխարհքը, կը յուսամ թէ նայալէս զօրաւոր պիտի ըլլան իրենց գաշակուածութեանը մէջ ինչպէս որ իրենց պատերազմին մէջ ահաւոր կայսր իրենց անպահապարկութեանը յայտնի կրտստու նոր գաշակութեանը, զոր ստորագրեցին և ապագայն պիտի յուրընէ անոց գործիւնը»:

«Յարմէ հետ այս գեղեցիկ երկիր տեսայ ուր իր ստեղծութիւնը ընդունելութիւն մը ըրին ինձ, շատ ուրախ եմ վասն համանին զոր գաղղղաց օգոստոսիս: Կայսրը բարեհաճեցաւ առաւ ինձ մտնելու համար ուսուցիլ զիս յորոք կարգը, զորս յուզակեց իւր վեհափառ բարեկամին»:

Կրկնեց Վտորոս ան աղջկանը ինչպէս պատած էր երբ որ պարոն Վէն յիւր ինչն և Վտորոսը քաղաքը մտան, անձրին հեղեղները ձամբաները ողողած էին, պարոն Վէն յիւր ինչն կրկնեց և Վ մէկն իրենց աղքատիկ ընկալարներ նստած, ճրագի մը աղօտ լուսով հոգեւոր գիւրք մը կը կարդային Վտորոսին գարձին սպասելով, որ երբէք այնչափ ուշ չէր մնացեր, և անոր այնչափ յապաղումը քիչ մը անհանգստութիւն կը պատճառէր անոց»:

«Յանկարծ սանդու ինչ վրայ ոտքի ձայն մը լըսեցին, դուռը բացուեցաւ, և Վտորոս երեսցաւ օտարակաւին մը հետ, զոր ներս մտնելու կը հրաւիրէր: Վտորոս Վէն յիւր ինչն կրկնեց իր կողմէն և անձանի զիս մտնելու գնաց. բայց զանկաւ ողբունէրէն առաջ՝ Վ յուր քեզ աղաղակեց հիւրը ուրախութեամբ մը, դուք էք իմ սիրելի հարսս, և աւափի կը ձանձնեմ Վ մէկն երբ որս յուստը. ինչ երջանկութիւն կը զգամ, զձեզ նորէն տեսնելուս»:

Կրկնեց անայք ապա ընկալար էին, և առանց խօսք մը բնեւէ, երբեմն Վտորոսին և երբեմն օտարակաւին կընայէի, սպասելով տարակուսութեւ և այս զարմանալի զիպուածին մեկնութիւնը իմանալու կը բարձրանային:

«Ինչ որ Ստուած կընէ, աղէկ է, ըսաւ Վտորոս»:

իւր հարստութեամբ, իւր տունը առաւ զիս, որ աղքատ որք մըն էի և հոգ տարաւ իմ վրաս իւր աղուն պէս: Աստիկ այս է պատճառը որ այսպէս սիրով կապուած եմ աս ընտանեաց հետ և հիմա անհարին է ինձ որ բաժնուիմ անոնցմէ:

«Վնչ է պատճառը որ այս ընտանիքը իւր հայրենիքէն հեռացած է»:

«Յեղափոխութիւնը՝ որ մեծամեծ աղէտներու և վիշտերու ենթակայ ըրաւ այս գերդաստանը շատերուն պէս, և իրենց կեանքը միայն աղատելու համար պարտաւորեցան իրենց շատ պատուական մէկ կառուածքը ձգել, զոր քիչ մը ժամանակէ ետքը կործանեցին»:

«Վհ, սիրելի եղբայրս կրկնեց ան աստեւ օտարակաւնը. ինչ ցաւալի վիճակի մէջ մնացիր արդեօք դու՞նալ ասանկ վտանգաւոր ժամանակ»:

«Վրեմն փարիզու մէջ ըլլալիս զեղբայր մը ունիմք»:

«Վյո, բայց գուցէ հիմա մեռած է. վասնզի շատ տարիներէ ՚ի վեր լուր մը առած չեմ անկէ, շատ կը վախնամ որ հասարակապետականները առ նոր վնաս մը հասուցած ըլլան: Աղետական ցեղէ մարդ մըն էր. և աղւոր գեղի տուն մը ունէր ի ինչն վեց ժամ հեռու: 1782էն ՚ի վեր տեսած չեմ զիս, որովհետեւ այն ժամանակները թուրք տուութիւն առի իրմէն շնորհաստան ձանապարհորդութիւն մը ընելու համար, ուրտեղ ընտանեաց վերաբերեալ գործք ունէի: Վն աստեւ երկու զաւակ ունէր, տղան անունը Վ ուտովի

Յետ այսորիկ բարձրագույն Ռեչիս փաշան հետևեալ խօսքերով առաջարկեց խմել 'ի կենդանութի բարձրագույն Կարգի մասին:

«Պատիւ համարիմ ինձ առաջարկել ձեզ գինի խմել 'ի կենդանութիւն բարձրագույն կայսերազուն իշխանին, իմ վեհապետի շքեղափառ հիւրին, որ եկաւ մեր երկիրը 'ի պաշտպանութիւն մեր և քաղաքակրթեալ Եւրոպայի օգտին: Անոր բարձր յատկութիւնները մ. ճամբ յաղթութեանց հիմնադր ակնկալութիւններ կուտան մեզ, և անոր ներկայութիւնը 'ի թուրքապետան բարձրագույն արքայացի մըն է օգոստոսիս Կարգին կայսեր մեծափառ գաշտակցին Սուլթանին, և բերադրն ինամոցը զոր ունի օսմանեան տերութեանը վրայ»:

Կէրպուրուէն մայրիկ 1 ամաթուով հետևեալ տեղեկութիւնները կուտան:

«Կէրպուրուէն տխուր գիւղաքաղաք մըն է, շինեալ պղտիկ բլուրի մը շուր կողմը, որուն գագաթը հին բերդ մը կը տեսնուի, ուր առայժմ գաղղղական զորակը կը ժայ: Այս օրուան օրս յիշեալ գիւղաքաղաքը պաշարման վիճակի մէջ է, նմանապէս անոր շրջակաները մինչև 'ի Պոլսոյ: Գաղղղացի պահանջները յաջորդեցին ամէն տեղ օսմանեան պահպան զօրաց, օստիկանութեան պաշտօնը բորբոքիլն գաղղղացիներէն կը կատարուի: Արևը մարը մանելուն պահանջողաց թմբուկը կը զարնուի և քաղաքին ամէն կողմը կը պտրտի: Այս ձայնը լուտեալուն պէս զինուորները շուտով կը վերադառնան զօրաց վրանը, քաղաքայինները իրենց տունը կը թմբան և խանութները կը փակուին: Գաղղղացիներէն անոնք որ ճշգրիտ այս կարգադրութիւնները չեն պահէր, հետևեալ կերպիւ կը պատժուին. առաջին անգամ յանցաւոր գտնուողը 5 Ֆրանք տուգանք կը վճարէ. երկրորդ անգամի օրինակ զանցը 10 Ֆրանք կը վճարէ, իսկ երրորդ անգամ յանցաւոր գտնուողը 50 Ֆրանք հատուցանելէն ետև պիտի աքսորուի: Աստիկանութեան 'ի գատ, նաև ակնագուստին վերատեսչութիւնը ևս Գաղղղացուց ձեռքն է: Օսմանցիները միայն առողջութեան պաշտօնատունը կը կառավարեն:

«Գաղղղացի ընդհանուր երկուցը խիստ գեղեցիկ և նշանաւոր է 'ի պատճառս իւր ծայրագոյն տարրորինակութիւնը: Ան (արայ) սպաներ անգղիացի զինուորացի հետ կը պարտին թևերն ի շարու անցուցած, անգղիացի հրացանաձիգ զինուորները գաղղղացի թիակով զօրաց հետ գինի կը խմեն: Օսմանցի զօրաց քաղաքական յարգութիւններ կընեն Արաբիոցի զինուորաց, քիչ մը հեռու կը տեսնուի զոր անգղիական բանակին տանապետ մը ջանահար կը լայ բան մը իմացնելու Փարիզին գնդապետի մը: Այս պատմաններուս վրայ յաւելցուր տեղացի ու Եւրոպացի պէսպէս հագուստները, խառնէ անոնց հետ ծովային միաձև զգեստները, նմանապէս զանազան գնդաց վերին և ստորին պաշտօնատարաց շքեղափայլ միակերպ հագուստները, և յայնժամ կընայ քաղաքի մը:

ահա՛ յայտնի կը տեսնուի հիմա ըսածիս փորձը, ո՞վ տիկնայք:

Արաւուք ունի, ըսաւ պարոն Անն յիւրիէն, բայց ինչպէս, չէք ճաննար դուք ձեր տաղը և հօրեղայրը, արևադարձի կողմերուն արևը զիս այնչափ փոխեց արդեօք, որ իմ ազգականներս անգամ չեն կրնար ճանաչել զիս, երեսու նոյնցէք ուրեմն և տեսէք որ դէմքիս գծագրութիւնը նոյնը չէ՞ երբոր Հնդկաստան երթալու տեսնու տեսք:

Պարոն Անն յիւրիէնի կինը և աղջիկը ճանչցան վերջապէս իրենց ազգականը և իրենց զարմացումը շուտով ուրախութեան փոխուեցաւ, և երկուքն ալ մէկտեղ պարոն Անն յիւրիէնին բազկացը վրայ ինչուով արցունք կը թափէին: Ինչ երջանիկ վայրկեան մըն էր արդեօք անոնց այս վայրկեանը, շտտնոցունէ 'ի վեր յուսահատեր էին անկէ լուր մը առնելու կամ իրենց կողմէն լուր մը անոր հաղորդելու վրայով, և այսօր զանկա կը տեսնէին քովերնին միմիարիչ հրեշտակի պէս՝ որ Արիւն Կոստանտնուպոլիս իրկած էր: Պետրոս արտասուելից աչօք և ուրախակը բազր յուզմամբ մը նկատելով այս արտաշարժ տեսարանը կ'աղաղակէր յաճախ. «Մի՛ լստուած իմ ողջափ զարմանալի է քու նախախնամութիւնը, քանի՛ ճանարիտ և ստոյգ է այն խօսքը, թէ 'ինչ որ լստուած կ'ընէ, աղէկ է»:

ունենալ բազմատեսակ զարմանալի պէսպիսութեանը որ կը տեսնուի քաղաքիս մէջ:

«Բանի մը օրէ հետէ գաղղղացիք սխտան ամբողջութեամբ շինել ծովուն կողմանէ և գործունէութեամբ կաշխատին նորագույն զբերքն թէ ծովու և թէ ցամաքի կողմանէ: Այս պատճառաւ փրցուցին ամէն շինքերը որ կը արտուէին ծովէն դէպքին երկայնութեամբ ամբողջ ներքև, Իմանաքի ըսուած պղտիկ նաւահանգստին առջև, ուր փորքի նաւերը կը կարգադրուին: Կը հարթեն բերքին մտակալ ճանապարհը և անոր շուր կողմը կը կառուցեն ամրոցներ կը կառուցեն, և կառքով երթալու դիւրին ճանապարհ մը կը շինեն մինչև Արիւնուպոլիս:

Կը բերուի և թեոսաղոնիկէի պատամբութիւնը խիստ խեղճ վիճակի մէջ է: Արտամարները ամէն կողմ սաստիկ հարուած ընդունելով օսմանեան քաջամարտիկ զօրքէն 'ի փախուստ կը գտնան և մէկ մասը արդէն Յունաստանի երկիրը մտած են: Այս լուրերը ջաւալի սպառնութի մը ըրաւ Հելլենացոց վրայ և Աթենքի դահլիճը մեծապէս խռովելով զանազան խորհուրդներ եղան կառավարութեան պաշտօնէն մէջ: Գարձեալ խօսք եղաւ յուզարկելու քիչ Աթենքեան կամ զօրապետ Չեօրը յառաջնորդութիւն պատամբութեան բայց ոչ մէկը և ոչ մէկալը յանձնառու չեղաւ: Աստի շտտ խորհրդակցութիւններ ետև, որոշեցաւ երեք զօրապետ յուզարկել որոնք խիստ սիրելի են յայտնութեանը: Թագուհու յայն, այսինքն Ալքսանդրոս, Կարաիթի կը լինուի և Արիւն Սիլիո զօրապետները: Կանց բաւական զրամ և պատեւարական պաշարներ տրուեցան, որ երթան երեք բանակ կազմին, առաջինը 'ի Կոստանտնուպոլիս, երկրորդը 'ի Կոստանտնուպոլիս և երրորդը 'ի Կոստանտնուպոլիս: Այլև զօրքերը պիտի կենդանացնեն 'ի պաշտպանութիւն սահմանափակ և միանգամայն զինուոր պիտի գրեն Կը բերուի և թեոսաղոնիկէի պատամբութեանը համար, որուն վերին կառավարութիւնը իրենց վրայ պիտի ըլլայ:

Ազգային երեսփոխանաց ժողովը Թագաւորական հրամանաւ գոցուեցաւ: Անձ անկարգութիւն կը տեսնուի տէրութեան եկամտից մէջ, հարկերը ժողովը գրեթէ անհնար կը լայ, հետևաբար խիստ դժուարաւ կը լան արքունի գանձուն վճարումները:

— Յունաստանի դժբաղդ վիճակին վրայօք այսպէս կը լայ: Աթենքի Իմանուէլ Լուկաքիլը իւր թուոյն մէջ որ 'ի 23 ապրիլ:

«Գրեցէ՛ք երբէք ժամանակ մը չեղաւ որ Յունաստանը այսօրինակ վտանգաւոր կացութեան մը մէջ գտնուի, ինչպէս այժմ: Հետագին նայուածք մը ձգելով անցեալի վրայ, անկարելի է չտեսնել զպատճառները ուսկից այս օրուան վտանգը ծագեցաւ, 'ի վերայ այս ամենայնի:

10. Կը լինի օր:

Պարոն Անն յիւրիէնի Եւրոպայ վերադարձը բողբոջի փոխէց իւր հարսին և իւր եղբորը, զւոյն կացութիւնը: Բանդի իւր նախահայրերէն ունեցած ճոխութեանցը վրայ յաւելցուցած էր նաև Հնդկաստանի մէջ շահածները, հետևաբար իւր հարստութիւնը կը կատարուած էր: Անձ երջանակութիւն կը համարէր իրեն որ կարող պիտի ըլլայ իւր ընտանիքը հարստացնելով միմիարեւ, քանզի ուրիշ ազգական չունէր, և շուր հակալ կը լայ լստուածոյ որ իւր եղբոր ընտանեաց ծոց բերաւ զինքը, որպէսզի անոնց հետ վայելէ իւր հարստութիւնը: «Արեւիլ քոյր իմ, կը տես, սեղմելով գորովանք իւր հարսին ձեռքը միմակ եմ այս աշխարհիս մէջ, և ուրիշ ազգականներ չունիմ բայ 'ի ձեռք և ձեր դու կերէն, ուստի մէկ տեղ ըլլանք միշտ և մէկ ընտանիք կազմենք, և լստուածոյ ինձ շնորհած հարստութիւնը վայելենք 'ի միասին, որպէսզի այս անցաւոր աշխարհիս մէջ ապրելու օրերնիս քիչ մը բարեւազութեամբ անցնենք:

Այսր և իւր աղջիկը ուրախ օրտու ընդունեցին իրենց ազգականին առաջարկութիւնը, քանզի իրենց աղքատութեան վերջը կը տեսնէին և ապագային վրայ յոյսերնին վերտուն կը ձագերէր ընդարձակ և հանգիստ բնակարան մը ընտրուեցաւ շուտով քաղքին ամէնէն գեղեցիկ մէկ

կան մարդիկ որոնք ներկայ վիճակը իբրև նախաձեռնար համարեցին անցեալէն, սակայն հաստատուեց խղճմտանքը վճուեց թէ անցեալ վիճակը աւելի աղէկ էր քան զներկայն: Հանցանքները իրարու ետև այն աստիճան բազմապատկեցան, որ այս օրուան օրս, որ կը պարտաւորէինք ակնածելի զօրք ունենալ, անկարողութեան մէջ կը գտնուէինք թշուառաբար:

«Ամբաստանելով անցեալի վրայօք, մտքերնիս միայն պարսաւել չէ այն բաները որ եղան, քանի մը տարի կայ, այլ զանոնք ևս որ տեղի ունեցան մտերս: Անէն օր չարիքը կը ծանրանան, քանզի 'ի սկզբանէ անտի այնպիսի կերպիւ կառավարեցին զՅունաստանը, որպէս թէ երկիր մը չունեցած ըլլայ, այնինչ ուրիշ երկիր մը չկայ աշխարհիս մէջ, որ աւելի հարկաւորութիւն ունենայ, 'ի պատճառս իւր սպառնի վիճակին, խոհեմութեամբ առաջնորդուելու: Հիւրաւի սրտմտութեամբ կը լցուի մարդոյս սիրտը երբոր կը խորհի որ ընդունայ և անասման փառասիրութիւն մը հաճեցնելու համար, բնաւորութիւններ նուաստացուցին, փրկուեց տաղաքութիւններ ջնջեցին, պատուաւոր անուններ արատեցին, և ամենէն յաջողակ ու յարգելի քաղաքայինները ազգային գործքերէն տարաւ գրեցին փրկուեց կործանեցին կենսական ամէն զօրութիւնները, առանց որոց տէրութիւն մը երբէք չկրնար գործանալ: Ազգային եկամուտները անարժան կերպիւ նայուելով, փոխանակ աճելու, օրըստօրէ նուազեցան: Խոհեմութիւնն ու տէրութեան օգուտը կը խրատէին զմեզ ընթացքիս փոխել, բայց կուրօրէն անձնատուր կը լայ հասանքին, որ կը տեսնի զմեզ:

«Յունաստանի ներքին և արտաքին կացութիւնը խիստ ծանր է, փոստոր մտերիմ բարեմաղթութիւններ կընենք, որ վերջապէս մեր կառավարացոց բոլոր ուշադրութիւնը այս կացութեանը վրայ ըլլայ»:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 3 ՄԱՅԻՍԻ

Բարձրագույն Թագաւորազն դուքսը Բեմակը ընտրեց, որ թուրքաստան յուզարկուած անգղիացի զօրաց մէկ բաժնին հրամանատար է, այսինքն շՅին հասաւ 'ի մայրաքաղաքս Գառափոյ անուն շագե նաւով և անմիջապէս Իսկիւտար գնաց, այն տեղ բանակած անգղիական զօրքը տեսնելու: յետ այնորիկ յիշեալ շագե նաւով թուրքաստան տունը գնաց: Անկէց արքայազուն դուքսը Չըրաղանի մօտ՝ իրեն համար պատրաստուած պալատը գնաց, ուր Ալի Ղալիպ փաշան՝ անոր ողջամբ գալուստը շնորհաւորելու եկաւ օգոստոսիս: Առ լսմանին կողմանէ: Այն օրը բարձրագույն Թագաւոր Կարին Ա Եհպիստութեան այցելութեան գնաց, ընկերութեամբ իւր պաշտօնատարաց և Անգղիոյ դեսպանատան առաջին Թագաւոր միտր Նիզամիին: Օգոստոսիս կայսրը մեծ մարդասիրութեամբ և պատուով ընկալաւ զդուքսը և իւր քովը նստեցնելով կէս

Թաղը, աղքատիկ հագուստներուն տեղ ուրիշ աւելի վայելուչ զգեստներ բերուեցան, և տան բոլոր կահկարասիքը նորէն աւելուեցան:

Այսպէս շտտ տարիներ պարեցան այս երջանիկ ընտանիքը, ազատ ամէն հոգերէ և չափաւորութեամբ վայելելով լստուածոյ շնորհած հարստութիւնը, որուն միմիարեւ թեանցը յօժարաւ միտ մասնակից կընէին զգեղազն անձինքը որոնք իրենց օգնութեանը կը լային: Անն յիւրիէնի տիկնիւր և իւր դուստրը ամենին մտացած չէին իրենց վաղեմի աղքատութիւնը, վասնորոյ երբէք աղքատ մը՝ իւր ձեռքը անոնց երկնցնելով ողորմութեան համար, դատարկ ետ չէր քաշեր: Ինչպէս որ խոնորհ և առանձնակեց էին փարձութեան ժամանակը, նոյն համտութեամբ և նոյն խոնարհութեամբ կը շարունակէին իրենց ընթացքը, և այս կերպիւ նոր իրաւունքներ ստացան հասարակոց յարգութեանը և համարման վրայ, զորս 'ի սկզբան ստացեր էին իրենց դժբաղդ աւուրց մէջ ունեցած համբերութիւնը և պարկեշտ վարուքը:

(Մնացորդը յաջորդ թուով.)
Թարգմանեացի գաղղղացիք,
Համադասար (Կը կայար Ա). Չայիան 3
աշտ. Մեք. վարժարանի ջիւղաւոր:

ժամու չափ խօսակցեցաւ անոր հետ : Ապրիլի 30ին վեհապետ Սուրբազան անձամբ այցելութիւն գնաց բարձրագոյն արքայազուն դքսին . որուն հետ խօսակցեցաւ ժամանակ մը միտք Վիզանի թարգմանին միջոցաւ : Օտմանեան կառավարութիւնը՝ հիւրընկալի (միջմանտար) պաշտօնի բարձրագոյն դքսին հրամանին ներքե գրաւ զվեմամբայլ Վիւթեմ փաշան :

— Արքայազուն դքսին հասած օրը՝ Վաթուկոն իշխանը փութացաւ իւր թիկնապետներէն մէկը յուղարկել Վաթուկոն շրջանաւուն մէջ, անոր գալուստը շորհաւորելու : Հետեւեալ օրը Վեմարի զուգար՝ ընկերութեամբ իւր պաշտօնատարաց , գնաց ՚ի Տէֆթերտար պուստու յայցելութիւն բարձրագոյն Վաթուկոն իշխանին , որ նոյն օրը հատուց զնոյն այցելութիւնը Վեմարի զքսին պալատը երթալով :

— Թուրքաստան յուղարկուած գաղղիական զօրաց ընդհանուր հրամանատար Ալեքսանդր մարաշաստը ընկերութիւն իւր ազնուուհի լծակցին և բազմաթիւ պաշտօնատարաց , ապրիլի 26ին Պերսիոյ շրջանաւոր գործիքով հասաւ ՚ի Վոստանդուպուրիս . ուր իւր բարձր աստիճանին վերաբերեալ պատուով ընդունուեցաւ , և հաստատեց առայժմ իւր բնակութիւնը ՚ի Վորգիւլ հանգուցեալ Վոյուսմանն Յօհաննէս աղային ծովահանաց զեղեցիկ տունը . զոր օսմանեան կառավարութիւնը պատրաստած էր յիշեալ ընդհանուր զօրացեալին համար :

— Ազգիպետի ընդհանուր կուսակալ բարձրագոյն պատիւ Արդաս փաշայի որդի վեմարի Վեմարի փաշան , որ օգոստոսի 10 թուականին փետրուար 26ին անցեալ ամսոյ 26ին հասաւ ՚ի Վոստանդուպուրիս եգիպտական շրջանաւոր Ֆուկիսով մը , ընկերութեամբ բազմաթիւ պաշտօնատարաց . Հետեւեալ օրը Վեմարի փաշան փութացաւ կայսերական պալատը երթալու , և իւր երախտագրութեան և անձնանուէր ջերմեաներով թեան հաւատարմը խնամարհաբար յայտնեց օգոստոսի 10 առտագու Սուրբանին , որ հաճեցաւ մարդասիրաբար իրեն փետայ ընտրել զինքը : Այն օրը վեմարի Վեմարի փաշան այցելութեան գնաց Բարձրագոյն Վրան երեւել պաշտօնատարաց : Բարձրագոյն Վրան փաշան այս բարեպատեհ առթիւ 17,000 քրակ , այսինքն 8500,000 զէշ յուղարկեց ՚ի նպատակ ծախուց պատերազմին :

— Վաղղիոյ շրջանաւոր Ֆուկիսով Տեախի տնուն ամսոյս 1ին հասնելով գաշնակից նաւատորմաց քովէն , լուր բերաւ թէ անոնք Վեմարի փաշան անջ կրգանուին : Վանի մը շրջանաւոր Ֆուկիսովներ , որ նաւատորմիկներէն զատուելով Չէրքէզի ծովը զբացել էին , տակաւին չէին վերադարձեր : Վեմարի փաշան անձը զիական և գաղղիական նաւատորմիկները ամեն կէս ժամ թնդանով մը կարճակէին որ իրենց ուր գտնուի իւր յայտնէն իրարու :

— Աճառականութեան , երկրագործութեան և հրապարակական շինուածոց տեսուչ վեմարի փաշայ Վաթուկոն փաշան , որ յատուկ պաշտօնի մը փարիզ և Վոստան գացած էր քանի մը ամիսէ հետէ , անցեալ ուրբաթ օրը գաղղիական շրջանաւոր զարձաւ ՚ի մայրաքաղաք :

— Վայնիպի զօրացեալ Վրան իւր քանի մը ընկերներով , կայսերազուն Վաթուկոն իշխանին հետ Վոստանդուպուրիս հասած ըլլալով , անցեալ ամսոյ 22ին օգոստոսի 10 թուականին ներկայացաւ , որ մեծ մարդասիրութիւն և յարգանք ցուցուց յիշեալ հրահալուր զօրացեալ կոմսին և իւր ընկերացը : Վեմարի փաշայ ՚ի նշան բարեհաճութե մէջմէկ պատուական սուր յուղարկեց Վրան զօրացեալին և իւր ընկերացը :

— Վոստանդուպուրիս Վաղղիոյ զեպան մօտի Պարակէ տ՝ Վեմարի զօրացեալը ետ կանուցեցաւ իր կառավարութեան և վաղը կրմեանի Վաղղիս երթալու . ուր Ալեքսանդր մարաշաստը զեպանատան գործոց վերին տեսչութիւնը պիտի ունենայ :

— Անգղիական զօրքը մեկնելու պատրաստու-

թիւները կրտսնեն . բայց որ կողմը երթալին յայտնի չէ , ըստորում լուր Ալեքսանդր զօրացեալը խիստ ծածուկ կրպակէ այս բանը : Այս զօրացեալ լուրին և Ալեքսանդր մարաշաստին մէջ յաճախակի խորհրդակցութիւն կըլլայ :

— Արագայի ծովեզերքը՝ Ռուսաց կառավարութեան ձեռքը եղած ամրոցները ամենքն ալ պարպեցին և փրցուցին Ռուսերը : Արհաստատեն թէ Վեմարի և Ռուսերը գալէ ամրոցները և այս կերպիւ պարպուեցան և կործանեցան Ռուսաց տերութե հրամանաւ : Սօքում գալէն ևս այս դժբաղդութիւնը պիտի ունենար , բայց Շաքիին կողմնէ յուղարկուած 5000 զօրքը ժամանակին հասնելով , արգիւցցին այս աւերու մը : Ռուսաց սրահապան զօրքը՝ թշուառոյ գալուստը տեսնելով , ՚ի փախուստ դարձան մեծամեծ վրասներ կրելէն ետև :

ՊԱՆՈՒՅԱՆ ԵՄ ԵՄ

Չիւստիս , 7 Մայիս :

Վեմարի պաշտօնական օրագիրը և Աստրիոյ միւս լրագիրները մանրամասնաբար կը հրատարակեն մարդասիրական բազմաթիւ անօրէնութիւնները օգոստոսի 10 թուականին Վոստանդուպուրիս կայսերական կայսեր . որ բարեհաճեցաւ այսպիսի վեմարի փաշան բարեգործութեամբ ևս առաւել փառաւոր և յիշատակաց արժանի ընել իւր անունութեան հանդէսը Վաթուկոն Վեմարի Վեմարի փաշան հետ : Օգոստոսի 10 թուականին կայսերազարտ ապրիլի 11-23ին հասաւ ՚ի Վեմար . ուր խիստ շքեղաբար փառաւորութեամբ և ջերմեանով բարեմաղթութեամբ կատարեցաւ պատկին հոգեւոր խորհուրդը , նմանապէս հարամեաց մեծաբար հանդէսը : Օգոստոսի 10 կայսեր այս բարեբաղդ առթիւ 200 հազար Ֆիլիպին նուիրեց որ Աստրիոյ մէջ եղած աղքատաց և կարօտեցող բաժնուի : Հասարակաց հանգարտութեանը վերաբերեալ և քրէական յանցանոց համար բանտարկեցը և դատաւարտեցը կատարեալ ազատութիւն շնորհեց : Այլ և 336 անձանց դատաւարտեցը բանտի աշխատանոց վասն քաղաքական յանցանոց , կատարեալ շնորհ եղաւ : Ռեբիլ այս օրինակ յանցանոց ոմանց պատիժը ըստ կիսոյ չափաւորեցաւ , և այլոց նուազագոյն մասմբ : Բաց յայտնէ շատ արժանաւոր և արգիւնաւոր անձանց պատուով նշաններ շնորհուցան : Անցեալները տերութեան քանի մը նահանգաց պաշարման վեմարի վերջուած էր . այժմ այս շնորհը յայտարարեան Վեմարի նահանգաց ևս եղաւ . ուր զինուորական դատաստանները տեղի տուին քաղաքական օրինաց :

Վերջը կը համարուի ըսելու թէ կայսերական այս շնորհները ևս առաւել աճեցուցին ջերմեանը և մտերիմ բարեմաղթութիւնները ժողովրդեան վասն երջանկութեան և երկար կենաց կայսերական օգոստոսի 10 թուականաց :

— Անցեալ ամսոյ 23ին ծովեզերքը պատուաւոր անձի մը տուն գողեր մտնելով՝ 30-40 հազար զէշ արծողութեամբ արձաթեղէններ վերցուցած էին . բայց մեր բարեգուժ կուսակալ վեմարի փաշայ Վաթուկոն փաշային գործունեայ հետազոտութեամբ և ինձամբը , շուտով գողցուած բաները գտնուեցան և գողերը ձեռք անցան . որոնք կառավարութեան բանտը կը գտնուին :

— Անցեալ շաբթու Վեմարի նաւուն Սիպեալ Վահանգայ Վեմարի Ֆուկիսովը և մեկ շաբթու հասաւ իր վրէ : Յիշեալ Ֆուկիսովին մէջ Վեմարի ծովագետը կը գտնուի . որ Վեմարի փաշան ծովը գտնուած Վեմարի պատերազմական նաւուց ընդհանուր հրամանատարն է :

— Վարտեհիոյ տերութեան սահմանադրութե հաստատուելուն տարեդարձը երկուշաբթի օր փառաւոր հանգիսի կատարեցաւ և բազմաթիւ թնդանութիւն արձակեցան ՚ի պատիւ այս ազատասիրական օրէնսդրութեան :

— Օտմանեան շուկան այս օրերս գողերը գրատուն մը բացին և 50-60 հազար զէշ վերցուցին : Տեղական կառավարութեան կողմնէ աւմէն զգուշութիւնները ՚ի գործ դրուած ըլլալով՝ կը յուսարկուի թէ շուտով ձեռք պիտի անցնին յիշեալ եղեւնագործները :

— Հոլանտիոյ Տիւրքական անուն Ֆուկիսովը և Մասաար պալէքը այս շաբթուան առջի օրերը Արշակազգոս գացին պոյոյ մը ընելու :

ՄԱՐՏԻ ԹԵՄ ԵՄ ԵՄ ԵՄ

Չիւստիս , 7 Մայիս :

Վեմարի մինչև 110 զէշ վաճառեցաւ չէքին և Անգղիոյ տեսակ Փալմաւուրը 73-75 և Ոչմարի բուրգը կարճէ 250-260 զէշ : Յորենը 36-45 զէշ է ըստ տեսակին : Երբարը 235-240 զէշ :

ԾԱՆՈԹՅԱՆ ԵՄ ԵՄ

ԹՈՒՐԿԵՐԵՆ-ԳԱՂՂԻԱՐԵՆ Ի յարգոյ պարտն ՚ի Վաթուկոն :

Այս պատմական աշխատարկի մը որ Ռուսիայ 230 երեւի կը բաղկանայ , խիստ օգտակար է ինչ Ռուսներէն սովորելու որ Ռուսացեալը և ինչ գաղղիներէն ուսանելու օտմանոց : Թուրքերէն խօսակցութեանց անջն , անոնց խորհմանութիւնն ՚ի զայ , գաղղիներէն գրեթէ անոնց արասանութիւնը ևս դրուած է : Ինչեւալ գրչոյն սիլիբը Ռուսներէն խորհմանութեան վրայոյ համաձայն պիտի լինեն ինչ . այլն քանի մը զոտարձակ աստիճան ուսանելու համար Ռուսներէն նմանի օրինակներ կան . որոց ամենուն առջև գաղղիներէն խորհմանութիւնը և գաղղիներէն գրեթէ անոնց արասանութիւնը դրուած են : Այս գրչոյն որչեւալ գրչը 25 զոտարձակ է : Արձախոտի Վեմարի Ռուսներէն յարգող և Վ. Պոլեմ յուսուցալար Վոստանդուպուրիս լրագրոյն պատրաստել :

ՄԱՐՏԻ ԹԵՄ ԵՄ ԵՄ ԵՄ

Գեղանկար Թուրքիոյ Հոլանտիոյ :

Այս անգին զեղը , որ բոլորովն բազմաթիւ արտաքար խոտերէ , չի պարպուեցող զոյն զոյն և զոյն զոյն Ֆուսակար գոյացութիւն մը : Արձախոտի փախուցիկ և մատակարար անկանց ու խիստ մտք զարմանոց համար , նոյնպէս շուտ և հաստատուն է արձախոտի ընելու զհրահալութիւնները նաև ամենին խիստ ուժեղ անձնիկներէ : Բաց յայտնէ կատարեալ անմաստ ՚ի մասին իւր ներգործութեանց և հետևութեանցը : Այս զեղը անուրեղիկ կը հետագօտ և միանգամայն կը փարստէ ամեն տեսակ հրահալութիւնները որ և ինչ աստիճանի հասած ըլլան և որչափ հին ժամանակէ հետե արմատացեալ ըլլան : Հարաւոր մարդիկ բժշկեցան այս զեղը գործածելով , որոցմէ շատերը գերեզմանին դուրս հասնելէն ետև , բիւք յարատուութեամբ վերադին ստացան իրենց առողջութիւնը , և կենդանական զօրութիւնն անք բերին երբոր ուրիշ ամեն զեղերէն յոյսերն կարելի ըլլալովին :

Աստի սաստիկ ակտացեալները յուսահատութեան մէջ թող չլինան . այլ արժանաւոր փորձը ընեն այս պատուական զեղին ազու ներգործութեանցը և շուտով իրենց քաջաւորութիւնը ստանալու բարեբաղդութիւնը պիտի ունենան :

Արձախոտի զհրահալութիւնը , որպէս զի որչափ կարելի է , փութագրուի խօսակցութեանց համար , որ էն ,

- Ռուսական ջերմը (Ֆիլեօ Ենթերկութեանը) :
- Շուրքեղութիւն (սաթմ) :
- Վարդոյս մարմնի վրայ եղած բիծերու ակտը :
- Քրէական վերջերը : Մարմն (զաֆրա) :
- Քրէականութիւն , կամ թորային տկարութիւն :
- Նուարութիւն (սաթմ) : Ջրգողութիւն (տրագա) :
- Օճիկ (երանձր ինթի) : Խիթ (սանձը) :
- Վանայ ամական օրինակ անկարգութիւնը :
- Վեմարի տեսակ վերջերը : Ռոտացալութիւն (նիգրիս) :
- Գիւսացալութիւն : Գիւսացալութիւն (սաթմ) :
- Բորբոքում (էնթրալիս) : Գալուկ (սարլիք) :
- Լեղի (գառա շիլիք) հրահալութիւնը :
- Երկամեծեղութիւն (նիֆրիթ) :
- Տեսաւտութիւն (մայար) :
- Յօգացալութիւն (ըրմաթիս) :
- Միկարգութիւն : Խոյլ պարմոցի (սաթմ) :
- Երկրորդական զեպ գաղղիական ակտ :
- Խիթ երկկամայն և միկամայն (կապիլ) :
- Սաստիկ ջրացալութիւն (սաթմ) :
- Ռուսաց (զիւսթ) : Վեղը (իւսթ) :
- Վեմարի տեսակ որդերը (սողութիւն) :
- Վերջերսեան ակտերը (Ֆուկիսով ինթի) :
- Թուրքերէն և նուարութեան ուժոյ , որ և ինչ պատճառներէ ծագած ըլլան :

Այս զեղահատերը կը վաճառեն ՚ի Ռոմոն միտք թուրքացի շրջանները , որ է Սեբէս ըստ թաղը թիւ 244 . իսկ օտար երկիրները գիտաւոր զեղալաւաւաց քով կը գտնուի : Իզմիրի մէջ սինթոյ Անձեթ Ջիւսիկի զեղալաւաւանին խանութը կը ծախուի . որ ՚ի Ֆուսակաց Թաղը Սուրբանի ձապիտի ըստ փողքը թիւ 50 :

Այս զեղահատից տուեցողը զանազան մեծութեամբ էն , և կը վաճառեն 8-21 և 32 զուսուր իւրաքանչիւրը , և աւմէն մէկուն մէջ տոյգալ ծանուցալար մը կայ , որ յիշեալ զեղահատից գործածութեան վրայոյ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ , գաղղիներէն , սոցիալներէն և յուսարկելու լրագրու :

Հրատարակիչ և տեր լրագրոյն : Վոստան Վ. Պալմաւուրիս :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԸԱԿՈՒՄՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ